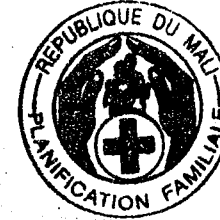

"AMPPF"

BANGKOLSI BAARADA KA NESIN DENBAYA
LAKANANI N'A YIRIWALI MA MALI KONO

ƆUNUƆUNUKAN MINNU BE BANGKOLSI N'A
FEEREW KUNKAN

KARAMOƆO DENMISEN KA GAFE KUN FOLO

2006 san Marisikalo

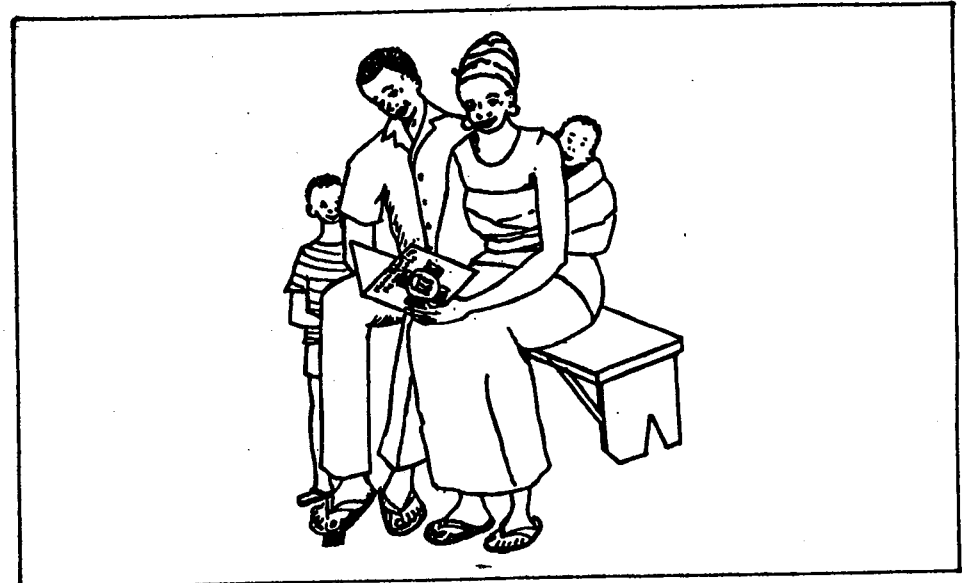
"AMPPF"

BANGEKOLSI BAARADA KA JESIN DENBAYA
LAKANANI N'A YIRIWALI MA MALI KONO

ŊUNUŊUNUKAN MINNU BE BANGEKOLSI N'A
FEEREW KUNKAN

KARAMOŊO DENMISEN KA GAFE KUN FOLO

2006 san Marisikalo

ገጽ BILA

Nin gafe ገጽsinnen don denmisenw ni mɔbagaw ma olu minnu dontɔ don kafonɔgɔnya ni bange la.

Gɛleya fɔlɔ-fɔlɔ min be bangekɔlɔsi kunnafoni ገጽsenni na o ye ገununukanw ye. Ko don min be jamakulu tɔɔɔ, jamakulu min be ka bangekɔlɔsi damine n'a bena a kunfo bangekɔlɔsi baarakɛlaw ye walima n'a be a kerefemɔgɔ, a teri dɔ pininka. Nin ገɔgɔn be kunnafoni ni kanw ye ገɔsen ገenamaw be kan minnu kɔɔ ka lagosilikanw ni ገununukan mennen tɔw labin walasa nin mɔgɔw be faamuyali ke sira ገuman sugandi a yere ye bangekɔlɔsi la.

Nin gafe ye jamabaara ye min bena don karamɔgɔ denmisenw bolo walasa ka demɛ don mɔgɔw ma faamuyali ni dannayasira la mɔgɔ minnu be tije nɔfe bangekɔlɔsi kan.

"IPPF" ye waleyalfɛere kura min sigi senkan (ni "AMPPF" ገጽገɔgɔnw sɔnn'o ma ni ገemɔgɔw be k'o waleya) n'o de ye se ka ke mɔbagaw ma, mɔbagaw ka jekulu banger a jira "IPPF" kanu be yɔɔ min na mɔbagaw haminankow tali la.

Gafe in banger a jekasigibaara senfe min tun be tali ke denmisenw ni mɔbagaw kalanni na bange makaranni na. Gafe in ka kan ka ke u sinsinbere ye waati nataw la u ka baara ketaw senfe u ka jamakuluw kɔɔ.

Mɔbagaw, a'y'aw diyabɔ ni gafe in ye !

BANGE KOLOSILI DABORAA KUN MINNU KAMA

1. Ka bangew mabo jɔɔn na ani ka gatigice ni gatigimuso deme denw musakaw tali la, baloko, finiko, kalanko.
2. Ka ba ni den ka keneya tanga ani ka do fara sabatili kan ani ka bangebaaw deme u ka se ka den soro waati min ka di u ye.
3. Ka jɔɔnyabanaw kele ani densorobaliya.
4. K'a to bee kelen-kelen ka jo n'i yere kunkanko ye cenimusoya nasira la fo ka se bangeko ma.
5. Ka se ka kono lapinibaliw n'u tineninow majegen (konotije dogokakew, denfaga, denfili...)
6. Ka ce ni muso tanga cenimusoyabanaw ni sidabanakise ma.

BANGEKOLOSI FEERE MINNU BE BANGEKOLOSIYOROW LA

1. Mananin

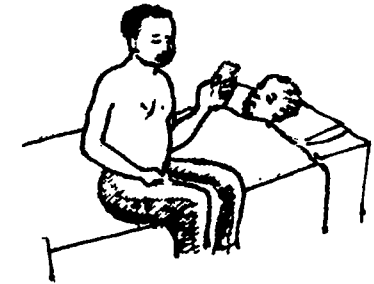
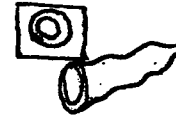
Fen manama don min be don musoya la baara donbagaw fe. Ka mananin to musoya kono, muso ka konota ka dogo. Ni muso b'a fe ka kono ta, a dan ye ka mananin labo musoya kono.

2

2. Cew ni musow ka fugula nafama

- **Cew ka fugula nafama** : tan mananama don walima forokonin mananama don ce be min don a ceya la ka kafononyanya ke n'a ye walasa ka muso tanga konota ma. Mananin in be tangali ke kafononyabanaw ma.

- **Musow ka fugula nafama** : ale be se ka falen cew ta la. A be ko to musow yere bolo, u ka se k'u yere tanga kono lapinibaliw ni kafononyabanaw ma. A fana mananama don min be don nogyaya la ka musoya kerew mundeni mine.

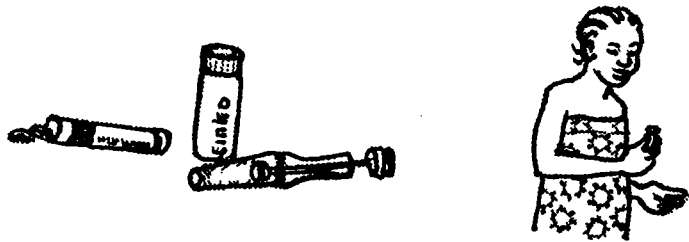

3

Foroko don k'a kun fila geleya cogo min a donni n'a dulonni be nɔgɔya. A kan koori ka bon wa a ka misen ni kɔnɔnata ye. Fugula mana don, kɔkankoori be to musoya kɔnɔ. A b'a to fugula be cɛya kenemaminenw n'a sunkɔrɔla lakana cenimusoya senfe.

Tulu be musow ka fugula la, o ka kan, nka tulu were be se ka ke a la n'a te juguman lase musoya ma. Cɛ ka fugula ye makɔneko kelen ye cogo min, musow fana ta b'o cogo la. A be se ka don ka kɔn cenimusoya nɛ, a te tulongew bali yanni wale yere-yere ka damine.

3. **Kangamaw** : ye furakisew ye minnu be don ka bila musoya kɔnɔ miniti damadɔ yanni kafɔnɔgɔnya ka damine. O kun ye ka kɔnɔ tali bali ani kafɔnɔgɔnyabanaw yelemani.

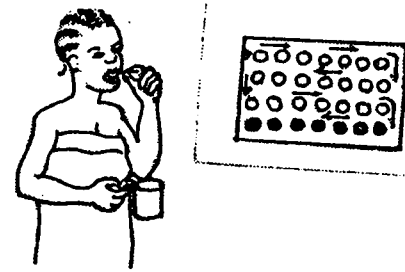

4. **Sɔgɔli (pikiri)** : Sɔgɔli kerenkerennen don min be kɔnɔta bali. Sɔgɔli be ke muso la kalo fila o fila walima saba o saba. Tuma min, n'a b'a fe ka den sɔrɔ, sɔgɔli be lajɔ. Kalo dama be teme yɔrɔ o yɔrɔ, a be garijɛgɛ.

4

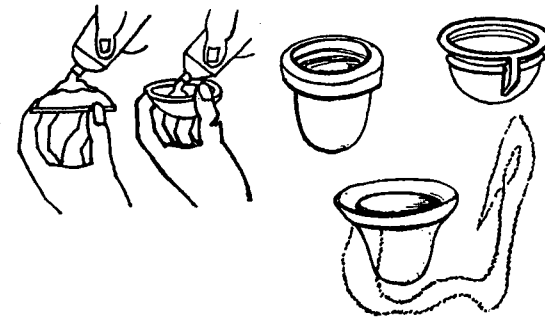
5. **Furakisenin** : ale be ta muso fe don o don ka kɔnɔta bali. A sago mana se tuma min, a be furakisenin tali dabila, o la, a be kɔnɔ ta kalo damadɔ kɔnɔ.

6. **Alimetikise** : ale ye fen wɔrɔ ye minnu kelen-kelen be sɔri muso bolokan na. U kelen-kelen kefenw be fankisew dilanni bali kalo o kalo. Denko mana ke cɛ ni muso la, u dan ye ka alimetikise sama ka bɔ.

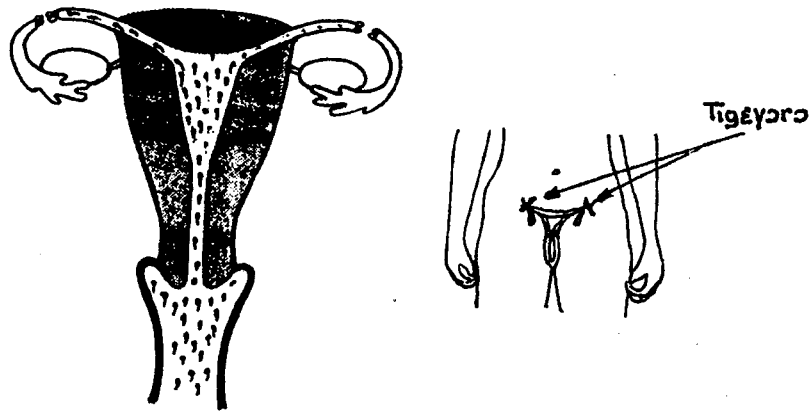

7. **Fugulaw** : ye fen ye muso be tulu kangama bisi a kan k'a don a musoya la ka kɔn kafɔnɔgɔnya nɛ. A doncogo b'a to cɛ lawaji kana se ka teme sanko ka ke kɔnɔ ye.

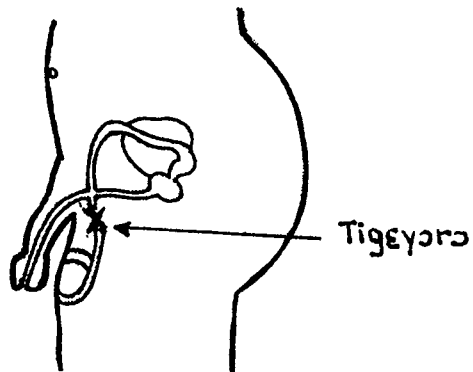

5

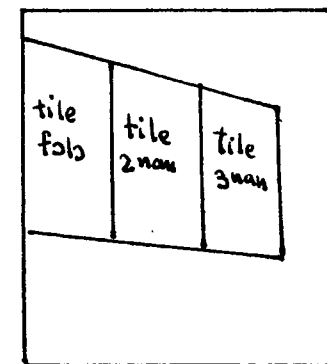
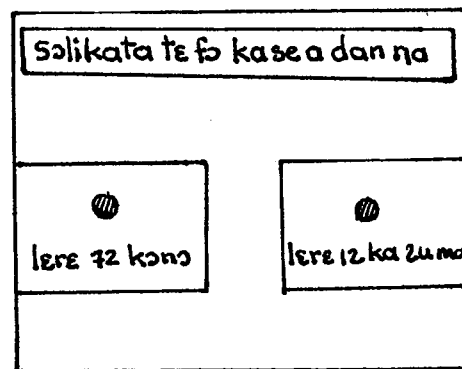
8. **Wolonugu sirili** be ke muso la. Min ye turɔnpuw ye, olu kunw be siri, o mana ke fan te se ka teme ka taa denso fan fe. Opereli dɔɔnin be wolonugusiri la. Dannaya b'a kan.

9. **Ce kɔɔla sirili/opereli**, dow ko ka ce kɔɔla siri. Wale don min be ce bali densɔɔ la. Opereli de be ke ka lawakisew bali ka bɔ kiliw la ka taa ceya la. A mana ke ce la, jɛɔɔɔnya kɔɔɔ, a be lawaji bɔ, lawakise te min na. A te fosi bɔ ce nege n'a fanga si la. Ale ni kɔbɔli/kɔcili te kelen ye, o min be ke kiliw la.

10. **Soli furakisenin** ye feere kerenkerennen ye min be kɔɔ lapinibali kafɔɔɔɔnya kelen ko aw m'aw yere lakana walima aw lakanacogo ma je min senfe. Nin feere taabolo ye furakisenin fila tali ye. Furakisenin folo be ta jooa-jooa kafɔɔɔɔnya bannen ko. O de y'a tɔɔɔ da soli furakisenin. Nin feere ka kan ka kerenkeren. Barisa a te se ka kɔɔta bali tuma bee. Kuntaala jan kɔɔɔ, a tali man kan barisa a kefen be laban ka caya farikolo ma. Kɔɔtjefee te.

11. **Bangekɔɔsi feere kɔɔw** ka ca, u sinsinnen don ninu kan i n'a fo kalojatamine, fari kalaya jatamine ani lawaji bonni kenema. Feere don minnu be sinsin bange donni kan. Dannayaba te u kan kerenkerennenya la denmisennamɔɔ minnu be ni cenimusoya donni jenama t'u la.

Ɗunugunukan ye mun ye ?

“Ɗunugunukan de ka koro ni kunnafonilasefeere bee ye dije na.”

“Ɗunugunukanw be soro kunnafoni balalenw fe minnu banger a jama ka jogonsoso kono.”

“Ɗunugunukan ye ko do lakalilen ye walima ko do jefolen min ma segesege n'a be taa mogow ni jagon ce n'a be tali ke fen do, wale do walima jininkali do kan”.

Ɗunugunukan taamasiyen damado :

1. Tije do be ke a la , fen b'a la min ni tije ka surun.
2. Ko dannaya be a sun kan. U b'a bo mogow la min faamuyalen don walima min donnen ka je.
3. Tuma caman, Ɗunugunukan ye lagosilikan ye.
4. Ɗunugunukan fobaa folo donnen te.
5. Ɗunugunukan jensen ka telin ni kunnafoni feere lakodonnen tow ka kunnafoniw ye.
6. Ɗunugunukan be tali ke ko kan min ketuma man jan.
7. Ɗunugunukan be taa ka ben lamini ni sigida mogow hakililaw ma, minnu be k'a jensen.
8. Ɗunugunukan si man ca nka a ka kene ; a be mada ka tila ka wuli.

ƊUNUƊUNUKANW BE MINE COGO DI BANGEKOLSI HUKUMU KONO

Ka se Ɗunugunukan minecogo la bangekolsi hukumu kono, fo :

- ka mankan fotaw don teliya la walasa ka se k'u kunben o yoronin bee ;
- ka sinsin jagon ceman n'a musoman yeli n'a kolsili kan bangekolsi kono, kerengerennnya la nanen kuraw ;
- ka Ɗunugunukanw bali ni bangekolsibaaraw keko juman ye sika te minnu na ani jefoli minnu be ke bangekolsi kebaaw ye bangekolsi feerew kan olu ka ke jelenya kono i n'a fo u be se ka degun ni toro minnu lase mogow ma ;
- ka bangekolsi kebaaw jasin bangekolsi jedonbaa jonjonw ma dannaya be minnu kan.

ŊUNUŊUNUKAN MINNU BE BANGEKOLSI FEERE KURAW KUNKAN

**Ŋunuŋunukan ko bangekolsi feere kuraw ye bange
hake sigili ye.**

Tipe ko, Mali la, bangekolsi hakilina sinsinnen don bange maboli de kan walasa ba ni den ka keneya ka fisaya ka taa je. Mali gɔferenaman ma sariya lakodonnenuw sigi minnu be ga kelen-kelen den hake fo. Den hake min ka di gatigi ye, a b'a ka ga ben o de ma.

**Ŋunuŋunukan ko bangekolsi feere kuraw ye Farajew
ka janfa werew ye.**

Tipe ko, Jamana bee kelen-kelen sago b'a yere la bange kolsili feere kuraw nasira la. U fanba, ni Mali b'o fanba la, u jera ka son bangekolsi feere kuraw ma. U sonkunw te kelen ye. Dow ta kunw dennen don keneyako la, yoro dow ta kera ka da soroko ni furance dondalako kan ani dowerew.

Ŋunuŋunukan ko bangekolsi feere kuraw ye jurumi ye

Tipe ko, Alisilamediine jelen don ni bangew janyalen ye ngon na. Kurane ko mogo o mogo, i be se ka den bange hake min ka di i yere ye nka fo se ka ke i ye i ka soro nasira la k'u ladon. Kurane yere sonnen don ni bangekolsi feere ye min ye lawaji bonni ye kenema n'o ye „AZL“ ye.

**Ŋunuŋunukan ko kasara caman be bangekolsi feere
kuraw la :**

Tipe ko, bange kolsi te muso ke kanukela ye. Ce ni muso cela yere de be muso ke kanukela ye. Ce hakili mana bo a muso ko, muso be taa lajeli ke yoro were, bangekolsifeerew be walima u te.

**Ŋunuŋunukan ko bangekolsi feere kuraw be
npogotigiw ke jatow ye :**

Tipe ko, bi, an ka sigi kecogo la, sira ye kelen ye min ka kan ka ta. An be npogotigiw to kafonogonya n'a tipeniw bolo, npogotigikonow, konotijew, denfiliw, denfagaw, dowerew walima an b'a to npogotigiw ka feerew tige ka nin ko juguw bali. Mɔbaga minnu b'a jini ka bangekolsi feerew matarafa u ye do don kafonogonya la ka ban, u fanba koni, olu ni deme ka kan walasa k'u kisi konɔ n'a kololow ma.

ŊUNUŊUNUKANW KA ŊESIN BANGEKOLSI FEERE KURA KELEN-KELEN MA

FURAKISENIN :

**Ŋunuŋunukan ko bangekolsi furakisenin be
musow ke denwolobali ye**

Tipe ko, furakisenin te badabada denwolobaliya latige. Ni muso ye furakisenin tali dabila, kalo saba ka se kalo woro ma, a be segin denwolomusoya la.

ƉunuƉunuƉukan ko furakisenin be muso bonya

TiƉe ko, a be muso dow bonya, a be dow fasaya, a yere te fosi ke dow la. A bee be bo farisogo cogoya ni furakisenin siya la. Muso min be furakisenin kan, n'o de b'a bonya, a be se ka yelema feere were kan.

ƉunuƉunuƉukan ko furakisenin be bon bila muso la

TiƉe ko, furakisenin te bon bila muso la. Nka a man kan bon be muso min na korolen, o tigi k'a ta barisa a be se ka do fara bana kan. Koroniniw kera, olu y'a jira ko furakisenin be tangali ke bon ma n'o ye « kanseri » ye.

ƉunuƉunuƉukan ko furakisenin be ton jagon kan nugu kono

TiƉe ko, furakisenin be i ko fura to bee, n'a kununna a be yeele wa tile kelen be dafa yoro o yoro a to te to muso fari la. O de koson, furakisenin ka kan ka ta don o don walasa balannakono kana ta.

ƉunuƉunuƉukan ko furakisenin be muso bila fenmayelema wolo la

TiƉe ko, muso min mana kono ta k'a to furakisenin kan, fosi te o den soro. Furakisenin kefenw ni hadamaden fari kefenw ye kelen ye kefen minnu be tonso ladon. O la, furakisenin tali kono kan, o be dilanni de ke, a te tineni ke. Nka a pininen don nin hukumu kono, muso ka se bangekolosi baarada do ma ani a ka furakisenin tali dabila kabini a mana somi k'a konoma don.

ƉunuƉunuƉukan ko furakisenin be muso nisongoya

TiƉe ko, furakisenin tali damine na, muso be se ka nisongoya. A mana deli furakisenin na kaba a nison be segin a cogo koro la.

ƉunuƉunuƉukan ko furakisenin te feere kenema ye

TiƉe ko, furakisenin ye feere kenema ye. Ni muso 100 be furakisenin ta san kelen kono, muso 2 doron de be kono ta. Minnu be furakiseninw ta, olu fanba te furakisenin ta a tacogo la. Ni ye muso 100 ta k'u si te bangekolosi matarafa, olu 89 be kono soro.

ƉunuƉunuƉukan ko muso minnu ye furakisenin ta, olu ka konotipe ka ca

TiƉe ko, kalo kelen ka se kalo saba ma furakisenin bilali kofe, garijege min be muso tow la ka kono ta den ka to u bolo fana, o garijege kelen de be muso in na, min ye furakisenin bila. A ka dogo kosebe konotipe ka muso soro ten k'o sababu ke furakisenin ye. N'i y'o kelen ye d'a la ko muso ye kono soro furakisenin bilali ko k'a soro a farikolo tun ma laben folo.

ƉunuƉunuƉukan ko musow den caman wolo, muso minnu be furakisenin kan

TiƉe ko, o ye filibaancikan ye magow fe, minnu be furakisenin ni furakise were ke kelen ye, furakise minnu be di muso ma k'a ka densorobaliya furake. Furakise suguya fila ninnu kefenw ye kelen ye ; a donin-donin be konota bali, a caman-caman be ke ka densorobaliya furake, o be se ka na ni den caman bangeli ye jagon fe.

MANANIN

Ɖunugunukan ko mananin be muso ni ce jogin kafogonyanya senfe

Tipe ko, mananin sigilen be musoya kono cogo min ce wo muso wo si te se a ma, si te a kalama. Dow de gariw tige cogo te je, o man ca, o be se ka ceya sogo. O la, muso ka kan ka segin bangekolosibaarada la gariw ka tige kojuman.

Ɖunugunukan ko mananin be yaala farikolo jefefo a be se nugudenw ma, furu, dusukun walima kunkoloseme

Tipe ko, bada kelen de be wolonugu la n'o be laban musoya kono. Cogo min ni den te se ka bo wolonugu kono ka yaala farikolo to kono, o cogo kelen na mananin te se ka bo fo n'a bora musoya fe.

Ɖunugunukan ko ni mananin be muso min na n'o ye kono soro ka mananin to a la, den be bange ni mananin ye a fari la

Tipe ko, muso mana kono soro ka mananin to a la, den be mogoya so min kono fosi te se ka don a kan yen. Nka nin mana ke muso min garijege ye, kono be se ka tipe walima den te dayoro juman soro. A be jini muso fe a ka mananin bo hali n'o wale yere be se ka laban konotipe ma.

Ɖunugunukan ko mananin be muso ke denwolobali ye
Tipe ko, muso fen o fen ni mananin b'a la, olu bee be se ka den soro n'u ye mananin bo. Denwolobaliya be se ka latige muso ma mananin fe n'i y'a soro musoya bana

walima kafogonyanya bana do b'u la. N'o n'a jognonaw be muso la, mananin man kan ka ke a ka bangekolosi feere ye.

Ɖunugunukan ko mananin be muso min na, o denw be wolo ni tipe ye.

Tipe ko, mananin sigiyoro wolonugu la, fosi te bo a la min be se ka tipe lase den ma a mogoyato denso kono.

Ɖunugunukan ko ceya be se ka mananin bo a no na
Tipe ko, wolonugu be sama i ko mana. O taamasiyen be cogo min a be ye lema ka ben den mogoyatuma a kono. Ni mananin sigicogo jena wolonugu kono, a te se ka bo a no na kafogonyanya senfe.

Ɖunugunukan ko mananin be do bo kafogonyanya daamu na

Tipe ko, fosi kelen te mananin na min be se ka daamu dogoya. Daamu dogoyako were de ka kan ka soro yen, n'o te mananin ye.

FUGULA NAFAMA

Ɖunugunukan ko fugula nafaama be se ka fara kafogonyanya gelen senfe ka muso faga

Tipe ko, fugula nafama ye feere ye min te tooro fan si lase hadamaden ma keneya nasira la. Ce te, muso te ko min fagala nafama fe dipe na. Hali ni tipe walima lawaji mana ke fugula nafama kono, a te peren. A dilanna walasa a kana desa nin n'a jognonakow koro.

ƉunuƉunukan ko fugula nafama be don ceƵ fe minnu taayɔɔ ye sungurubaso ye.

TiƵe ko, kafɔɔɔɔɔn miliyɔn caman de be diƵe kɔnɔ minnu b'u mako Ƶe ni fugula nafama ye walasa ka balannakɔnɔw bali. Zapon misali la, furuke ni furumusɔ ye feere min sugandi, o de ye fugula nafama ye.

ƉunuƉunukan ko fugula nafama be daamu dɔɔya

TiƵe ko, ni jeɔɔɔnma fila y'a bila u kun na ko fugula nafama be dɔ bɔ u ka daamu na, a be dɔ bɔ a la. Fugula nafama dilannen don ni mana feɣemannin dan ye. Kafɔɔɔɔnma minnu delilen don a donni na, olu ko a te fosi bɔ daamu na. Ka miiri gansan ko kɔnɔ te bɔ wale in kɔnɔ, o dama be dɔ fara daamu kan.

ƉunuƉunukan ko fugula nafama be dɔ bɔ nege la

TiƵe ko, fugula nafama te se ka fen bɔ nege la barisa kefenw t'a la minnu be se k'o ke.

ƉunuƉunukan ko fugula nafama be se ka fara

TiƵe ko, fugula nafama kura kolokagelen. A fara man di n'i sɛra a lafoni cogo la. O la, fugula nafama man kan ka don n'a waati temena walima n'a meenna maralen funteni na. Nin ko Ƶɔɔɔnɔw b'a ke a be se ka fara. Ani fana ni tulu be tulu la n'o ker'a la walima waselini, fugula nafama be magaya, a be se ka fara segɔndi 60 kɔnɔ. ni kafɔɔɔɔnmaƵ be fe ka tulu ke fugula nafama la, u be se ka bangekɔlɔsi feere min ye kangajima ye k'o ke a la.

ƉunuƉunukan ko fugula nafama kelen be se ka don siƵe caman

TiƵe ko, fugula nafama kelen ye donko kelen ye. Kafɔɔɔɔnɔya kelen-kelen bee n'a ka fugula nafama kelen.

ƉunuƉunukan ko fugula nafama be to musoya kɔnɔ

TiƵe ko, fugula nafama be se ka to musoya kɔnɔ siƵe kelen-kelen na. Kafɔɔɔɔnɔya bannen kɔ, ceƵa be labɔ tuma min, ce ka kan ka fugula nafama mine a sanfela ma walasa ka d'a la k'a te tola musoya kɔnɔ. A labɔli ka nɔɔɔ bolo la. Nka muso be se ka kɔnɔ ta. O kɔnɔ, a Ƶininɔn don fugula nafama ni bangekɔlɔsi feere kangajima ka taa Ƶɔɔɔn fe tuma bee.

MUSO KA FUGULA NAFAMA

ƉunuƉunukan ko :

- muso ka fugula nafama donni ka gelen wa a be se ka to musoya kɔnɔ ;
- fugula nafama yecogo be mɔɔɔ siran ka d'a kundama kan. A te ce ta bɔ ;
- tulu minnu be k'a la, olu b'a fanga dɔɔya i ko ce ta.

TiƵe na :

- i n'a fe ce ka fugula nafama, ni muso fana ta doncogo ma Ƶe, a be se ka kuru musoya kɔnɔ. Nka a labɔli ka nɔɔɔn bolo la ;
- a yecogo man'a ke siranfeƵen ye cogo o cogo, muso mana a siƵile siƵe damadɔ, a donni be nɔɔɔya a bolo ;

- musow ka fugula nafama ni cew ta te kelen ye tulu ko la. Ni tulu be tulu la o te se ka ke cew ta la, tulu bee be se ka ke musow ta la.

FEERE KANGAJIMAW

ƆununuƆnukan ko kangajimaw be do fara nege kan

Tipe ko, kangajimaw dabokun ye ka lawakisew faga walasa konɔ kana ta min ma lapini. Nka, kangajima dow be na n'i sumaya ye ka ko dow ke musoya konɔ. O kecogo be do fara daamu kan nka a be t'o la ka konɔ bali, denw te soro muso fe a tuma na ni muso y'a dan teme hali n'o y'a soro a konɔtawaati don.

ƆununuƆnukan ko kangajiw be ton jɔgon kan musoya konɔ

Tipe ko, lere saba ka se duuru ma, kangaji be yeele a ni musoya konɔji werew be bo jɔgon fe musoya konɔ.

ƆununuƆnukan ko kangajiw ba to musow be den bange ni fiƆew ye

A sementiyara yere ko sababu fosi te den fiƆeto bangeli ni kangajiw ce.

FUGULAW

ƆununuƆnukan ko musow ka fugula donni be na ni dimi ye

Tipe ko, fugula dilanna musoya donniyatigiw de fe cogo min a be don nɔgoya la. Ni bangekolosi tulu muna a la

kaban, k'a lakuru, a be sori nɔgoya la musoya sira fe fo a kun na. A ka nugu wa a man bon ka ceya bo.

ƆununuƆnukan ko fugula be se ka ban boli ma ka to musoya konɔ badabada

Tipe ko, waati min ni muso ye fugula don a yere la sije folo la, a be se ka geleya soro a boli la. O koson, minnu be fugula feere walima k'a di, olu b'a jini sije folo la, muso k'a don ani k'a bo keneya tigilamogo do ka kolosili konɔ. Ni muso sera k'a bo bocogo juman na, a te geleya caman soro kofe.

CE KOROLA SIRILI/OPERELI

ƆununuƆnukan ko korola sirili ni koboli ye kelen ye

Tipe ko, korola sirili ni koboli te kelen ye. Ce min korola mana siri, o kokiliw be baara ke, a ceya be baara ke, a be to ceya la, ce don.

ƆununuƆnukan ko korola sirili be ce bo ceya la

Tipe ko, korola sirili be ke kasoro ce jogow ma yelema jɔgonya nasira la. Ceya keneya be to a cogo la kasoro a te se ka konɔ da muso la.

ƆununuƆnukan ko korola sirili be do bo ceya keneya la walima ko a be se ka to segin keneya mume ma

Tipe ko, kopɛniniw y'a sementiya ko ce korola mana siri dusukundimibanaw t'a mine walima k'a fanga dogoya.

WOLONUGU SIRILI

ƆununuƆukan ko muso nege be dɔgɔya ni wolonugu sirila

TiƆe ko, wolonugu sirili te fosi bo musoya jogo la kafonɔgɔnya nasira la. N'o te yere, do be fara nege kan barisa hakililatige be ko kɔnɔ tena sɔrɔ.

ƆununuƆukan ko muso min wolonugu mana siri o t'a ka laadaw ye tun.

TiƆe ko, muso min wolonugu mana siri o ka laada be na a nacogo kɔrɔ la. A ta ke denwolobali ye! Opereli be denkise temesira de yeƆema n'o te fosi te yeƆema musoya kɔnɔ. O la, kalo o kalo, musoya be labenw ke ka laadaw makɔnɔ barisa denkise ma sigiyɔrɔ sɔrɔ.

ƆununuƆukan ko wolonugu sirili be muso fanga dɔgɔya

TiƆe ko, kɔnepinina caman de y'u ka pininiw ke nin ko kan, nka u ma danfara si sɔrɔ musow ce, minnu wolonugu ma siri ani minnu wolonugu sirila.

LAADALAFƆERƆW

ƆununuƆukan ko laadalafƆerƆw kun te dɔwere ye kɔnɔ balili ko.

TiƆe ko, laadalafƆerƆw be ke kafonɔgɔn caman fe walasa ka muso kɔnɔta waati don. O cogo la, densɔrɔ geleya be kafonɔgɔn minnu kan, a b'olu deme.

ƆununuƆukan ko muso min mana kɔnɔta ka den to a sin na, fiƆe be den sɔrɔ kɔnɔ na

TiƆe ko, kɔnɔ te se ka sinji tiƆe kuma te ka fiƆe bila kɔnɔ na. Min be se ka muso sɔrɔ o kɔnɔmaya kɔnɔ, o ye balokojuguya ye ani fana a te balodafa sɔrɔ. Den min be sin na, o be dabo dɔonin-dɔonin.

ƆununuƆukan ko feere min bennen don npogotigiw ma bangekɔlsila, oye laadalafƆerƆw ye

TiƆe ko, npogotigi sago be a yere la ka bangekɔlsi feere sugandi min ka di a yere ye ka ben a farikolo tanaw ma. TiƆe kɔni don ko laadalafƆerƆw bennen don walasa npogitigi k'a farikolo don k'a faamu. o be ke sababu ye a ka se a ka kow kecogo la.

ƆununuƆukan ko kafonɔgɔn ma kalannenw de be se ka laadalafƆerƆw matarafa

TiƆe ko, jateƆinew y'a jira ko bee, kalanbali fara kalannen kan, bee de be se ka laadalafƆerƆw matarafa ka je n'u kalanna u la ani fana n'a dusu b'u kɔnɔ.

ƆununuƆukan ko laadalafƆerƆw te feere fosi ye

TiƆe ko, laadalafƆere be se ka ke feere jenama ye n'a kera kecogo juman na. Bangekɔlsi feere tow be cogo o cogo laadalafƆerƆw fana be ten, feere te ke feere ye fo a be minnu bolo olu b'a ke min ye, o kɔrɔ ye a kanu n'a magan ka ke i la nka a jedon fana ka sɔrɔ i la.

ƆununuƆukan ko muso minnu ka laada te yeƆema, olu dɔrɔn de be se ka laadalafƆerƆw maratafa

TiƆe ko, jateƆinew y'a jira ko sisan laadalafƆerƆw be se ka matarafa muso bee fe, i ka laada mana ke fen o fen ye.

Ɗununukan ko waati min be ben yeremine waati ma ce fanba te son o ma.

Tipe ko, o be se ka ke tipe ye tuma dow la. Nka jateminew y'a jira ko kafononma minnu be laadalafeerew sugandi, olu fanba cew b'a fo ko yeremine te fen tipe u ye.

SOLI FURAKISENIN

Ɗununukan ko :

1. Soli furakisenin ye feere ye i ko feere tow ;
2. Soli furakisenin be konon tipe ;
3. Soli furakisenin be degunw lase mogo ma degun minnu be dan kari keneya la.

Tipe ko :

1. Soli furakisenin te konon tije furakisenin ye. Konon min tara kaban, a t'o tipe nka a be konon tali bali, furakisenin yere be se ka ta tile saba kafononnya temenen kofe.
2. Soli furakisenin te se ka ke feere ye muso ka kan ka min ke i taabolo ye. A be don temenenw dinge fa. O koson, waati ko don min be ke n'i y'a soro kafononnya kera kasoro kafononw m'u yere tanga.
Soli furakisenin man kan ka ta i n'a fo bangekolosi furakise minnu be ta don o don, barisa a kefen bena cayali min ke farikolo la, o man ji.
3. Soli furakisenin te degun fosi kelen lase a tabaga ma.